

ורכב מאמינים

עלון שבועי מבית בני אמונים

מאוצרות אמונים

פניני אמן ותפלה בפרשה

חשיבות פרוט הבקשה

"ויצא משה ואהרן מעם פרעה ויצעק משה אל ה' על דבר הצפדיעים אשר שם לפרעה" (ח ה)

במדבר (אסתר רבה ז כד) מספר על יהודי שהלך בדרך, ומחמת קשי הדרך נפגע קרסלו. נשא האיש את עיניו לשמים ובקש שיזדמן לו חמור. והנה לא חלף זמן רב ובמקום עבר רומאי שזה עתה המליטה אתונו עיר רחוקה, ובראותו את היהודי עומד לפניו צנה עליו לשאת את העיר על כתפו. התאנח היהודי ואמר במרירות: "הנה תפלתך התקבלה, אולם לפי שלא פרשתי בבקשתי שיזדמן לי חמור שארכב עליו, הזדמן לי חמור הרוכב עלי..."

מקור לכך שעל האדם לפרש את בקשתו בתפלתו למד האור החיים הקדוש מפסוק זה:

לכאורה די היה שיצעק משה: "על דבר הצפדיעים", ולשם מה מוסיפה התורה לפרש: "אשר שם לפרעה"? אלא: "מכאן שצריך לפרש תפלתו", ולפיכך פון משה כשפרש שאין פונתו לכל הצפדיעים שבעולם, כי אם לצפדיעים שהכה בהן פרעה.

אור החיים

ברכה בתשומת לב מביאה ליראת שמים

"הירא את דבר ה' מעבדי פרעה הניס את עבדיו ואת מקנהו אל הבתים; ואשר לא שם לבו אל דבר ה' ויעיב את עבדיו ואת מקנהו בשדה" (ט כ-כא)

לאחר שבבחה התורה את מעשהו של "הירא את דבר ה'", צריכה היתה לנגות את "אשר לא ירא". מדוע נקטה כלפיו לשון: "ואשר לא שם לבו"?

מבאר המשגיח רבי זיידל אפשטיין:

בקשה התורה ללמדנו כי הגורם לחסרון ביראת שמים הוא חסר שימת לב. אם רק היה האדם שות לבו למצוות רבות המזדמנות לו במהלך היום, הן היו מקדשות אותו ומכשירות אותו להיות ירא ה'. כך, פעמים פה רבות בכל יום אנו אומרים: "אלקיני מלך העולם", ואלו רק היינו שותים לבנו למלים שאנו מוציאים מפינו, ללא ספק הן היו מחדירות בנו יראת שמים ומרוממות אותנו. כמה גדול הוא ההפסד של "ואשר לא שם לבו".

הערות מאמר כג

בית הכנסת של משה - מחוץ לעיר

"העתירו אל ה' ורב מהית קלת אלקים וברד..."

התחזקות באמונה קודם התפלה

"כצאתי את העיר אפרש את פפי אל ה' הקלות יחדלון והברד לא יהיה עוד" (ט כ-כט)

"אבל בתוך העיר לא התפלל, לפי שהיתה מלאה גלולים" (רש"י, ע"פ שמור"ר יב ה).

מסר נוקב למד מכאן הראב"ד רבי משה שטרנבוך:

אם עבודה זרה הנמצאת בעיר מפריעה לתפלה, על אמת כמה וכמה עבודה זרה הנמצאת חלילה בלב האדם. ומכאן אנו למדים על גדל חיוב המתפלל להתחזק באמונה טרם גישתו לתפלה, ובדאי יגיע חיזק זה לקבלת תפלתו.

טעם ודעת

נתן אף ללמד מכך סמוך למנהג ישראל קודם תפלת השחרית לענות 'אמן' איש אחר ברכות השחר של זולתו. שהרי כדברי רבנו בחיי (שמות י לא) עגית אמן נתקנה כדי לחזק את האמונה בלב העונה, וכאמור, התחזקות זו חשובה קודם התפלה.

ויאמר אליו משה כצאתי את העיר אפרש את פפי אל ה' הקלות יחדלון והברד לא יהיה עוד" (ט כ-כט)

"כצאתי את העיר... אבל בתוך העיר לא התפלל, לפי שהיתה מלאה גלולים" (רש"י, ע"פ שמ"ר יב ה).

השאלה עולה כמאליה: וכי עד עתה, כאשר התפלל על בטולן של יתר המפכות, לא הצרף משה לצאת מן העיר?

באר הרמב"ן:

אכן, בכל תפלותיו הצרף משה לצאת מן העיר, אולם רק עתה צין זאת במפרש. לפי שבשונה מהמפכות הקדמות שסרו רק למחרת, עתה בקש שהברד יחדל מיד, ככתוב: "ורב מהית קלת אלקים וברד" (וכפרוש רש"י שם: "די לו במה שהוריד כבר"), ועל פו אמר לו משה כי יהיה עליו להמתין עד שיצא מהעיר.

בהקשר לתפלתו של משה מחוץ לעיר צין רבי יצחק אברבנאל עבדה נפלאה:

"האמת גם כן, שהיה למשה רבנו חוץ למצרים בית אחד מוכן לתפלתו והתבודדותו. וגם היום הבית ההוא קמם ועומד במצרים, הוא בית קדוש

וחוגגים שם היהודים אשר בכל הארצות ההם, ועל זה היה אומר משה: 'כצאתי את העיר אפרש את פפי אל ה'".

רמב"ן; אברבנאל ט יג

הצרת פרעה - מן השפה ולחוץ

"ואתה ועבדיך ידעתי כי טרם תיראון מפני ה' אלקים" (ט ל)

מדוע דוקא לאחר מפת ברד הטיח משה בפני פרעה את העבדה כי עדין אינו ירא מפני ה'?

באר רבי אריה יהודה לייב תאומים רבה של ברודי: כאשר בקש משה לצאת מחוץ לעיר כדי להתפלל על עצירת הברד, פנאמר בפסוק הקודם, טען פרעה לפניו: עד עתה הצרכת לצאת מהעיר כדי להתפלל, לפי שהיתה מלאה גלולים, אולם עתה, לאחר שקבלתי על מלכות שמים כאשר הצהרתי בפיה מלא (לעיל פס' כז): "חטאתי הפעם, ה' הצדיק ואני ועמי הרשעים", ממילא התבטלו הגלולים מהעיר. שהרי הלכה מפורשת היא (ע"ז נב ב) שעבודה זרה שהתבטלה בידי גוי - מבטלת, ואיך צריך עוד לצאת.

אולם משה רבנו דחה את דבריו כשאמר לו: "ידעתי כי" בסתר לבכם "טרם תיראון מפני ה' אלקים"; הצהרותיכם אינו אלא מן השפה ולחוץ, ואלהיכם לא התבטלו, לכן גם הפעם יהיה עלי לצאת מן העיר כדי להתפלל אל ה'.

יעלת חן אות יח

תפלה בנשיאת כפים - לאבותינו ולא לנו

"ויצא משה מעם פרעה את העיר ויפרש כפיו אל ה'" (ט ל)

כפי שמצינו בפסוק שלפנינו, מצינו עוד פסוקים המעידים על מנהג אבותינו להתפלל בנשיאת כפים. מדוע איננו נוהגים כך כיום?

פרש רבי יששכר בער אילנבורג:

על הפסוק (דברים טו כב): "ולא תקים לה מצבה אשר שגא ה' אלקיך", פרש רש"י: "ואף על פי שהיתה אהובה לו בימי האבות, עכשו שגאה, מאחר שעשאוהו אלו חק לעבודה זרה". אף לענין נשיאת כפים בתפלה נוכל לומר; כיון שבמינוי כף נוהגות אמות העולם להתפלל, נעשה הדבר שגוא לפני המקום.

שו"ת באר שבעי סי עא

"מה העבדה הזאת לכם..."

ביום חמשי הבעל"ט ט' בשבט יחול יומא דהלולא של הדין מחוסט, רבי יעקב קטינא זצ"ל בספרו המפורסם 'חמי האב' שנדפס בעשרות מהדורות, הוכיח על החובה להזהר בענית אמן, ואלו דבריו:

"להזהר מאד בענית אמן, כי מה יענה ליום פקדה כשישאלוהו: למה לא ענית אמן - מה עבודה היא? ועל זה בא הרמז (תהלים פג יז): מלא פניהם קלון - סופי תבות אמן"'

י'חמי האב' אות נו

